

SZERKESZTŐSÉGI VÉLEMÉNY

Középpontban a globalizáció

A *Hálózati Hírek* legfrissebb száma a jelenlegi globális gazdasági erőkről és a szociális Európára gyakorolt hatásokról folyó viták legfontosabb szempontjai közül vizsgál meg néhányat. A következő oldalakon olvasható elemzés megállapítása szerint a neoliberális globalizáció az országokon belüli, illetve országok közötti összehasonlításban nézve egyaránt az egyenlőtlenség növekedéséhez vezetett, továbbá növelte az emberek kiszolgáltatottságát a társadalmi kockázatokkal, köztük a munkanélküliséggel, a szolgáltatásokhoz való hozzáférés hiányával, a megkülönböztetéssel és a társadalmi kirekesztéssel szemben.

A gazdagok és a szegények közötti egyenlőtlenség a világ minden részén, a legtehetősebb országokban és az EU államaiban is fokozottan nő. A globalizáció egymással is versenyezteti a jóléti államokat, ugyanakkor kétségbe vonja az európai szociális modell életképességét.

Az EAPN számára egyértelmű, hogy Európának erős jóléti államokra, az erős jóléti államoknak pedig erős szociális Európára van szükségük. Az Európai Unió – amennyiben jövőjét az európai projektben látja – nem engedheti meg magának, hogy a gazdasági globalizáció jelenlegi kizsákmányoló formája kérdéssé tegye az európai szociális modellt, és nem hagyhatja, hogy az adóparadicsomokból működtetett szabályozatlan pénzügyi piacok és offshore cégek darabokra szedjék a szociális Európa alapelveit és értékeit.

Minket, európaiakat ezek az elvek és értékek fognak egységbe, és kollektív identitástudatunkat is ezek határozzák meg legerősebben.

Itt az ideje, hogy az Európai Unió a határozottabb globális partneri szerepvállalás révén megkérdőjelezze a globális erők jelenlegi formáit, struktúráit és irányítását. A globalizáció szociális dimenziója óriási lehetőségeket rejt magában, és ezt a potenciált az európai szociális modell megerősítésével képes lenne a fenntartható fejlődés, az egész világra kiterjedő demokrácia, a társadalmi igazságosság és a szolidaritás szolgálatába állítani.

Maria Marinakou
Az EAPN elnöke

A GLOBALIZÁCIÓ HATÁSA

TARTALOM

Globalizáció

- A globalizáció a szegényeknek kedvez?
- Globális szegénység: a tények
- Az Európai Unió, mint globális szereplő
- Az EU a világ legnagyobb adományozója
- A globalizáció társadalmi dimenziója
- Szociális Világforumok 2006-07-ben
- A gazdasági növekedés és a társadalmi kohézió nem ellentétes célok
- Előbb az emberek, csak aztán a piac!
- A legversenyképesebb gazdaság... de milyen áron?
- Viseljünk fehér szalagot!
- A globalizáció és a munkaerőpiac
- Rossz munkakörülmények
- Egészségügyi ellátást mindenkinek, aki meg tudja fizetni?
- Egészségesek és tehetősek
- Az ENSZ millenniumi fejlesztési céljai – skandináv szemmel

Hírek Svédországból

- A svédországi szociális helyzet: többé-kevésbé megoldott...
- Az EAPN Svédország bemutatása
- Interjú Morgan Johansson svéd közegészségügyi és szociális miniszterrel

GLOBALIZÁCIÓ

A globalizáció a szegényeknek kedvez?

Miközben másról sem beszélünk, mint a globalizációról, láthatólag még a jelentése felől sincs egyetértés.

Gombamód szaporodó transznacionális vállalatok a világ különböző pontjain, Kínába menekülő álláspiac, a magas munkaerőköltségek miatt a termelés áthelyezésével fenyegető üzleti szövetségek, a közegészségügyi rendszerek privatizációja... Európán kívülről érkező bevándorlók ezrei, akik közül sokan már az ígéret földjének a partján életüket vesztik, növekvő bizonytalanságérzet – az emberi biztonság megszűnése, ami miatt kiszolgáltatottnak érezzük magunkat az erősebb erőkkel szemben, és közülünk sokan el is vesznek a szabályokkal szinte semmit sem törődő versenyben. A szegénység veszélye csak az Európai Unióban 68 millió embert fenyeget. A világon több mint egymilliárdan élnek rendkívüli szegénységben, és sok régióban ezek a számok egyre csak nőnek.

A viszonyok kuszaságában rendet keresve gyakran feltesszük a kérdést: *mi is valójában a globalizáció?* Milyen erők irányítják a háttérben mozgó folyamatokat? *Hogyan érinti ez a mi életünket?* És hogyan érinti mások életét, a világ más részein? Tényleg elkerülhetetlen volna? Nem hozhatnánk vissza a „régiszepek időkét”? És ha nem – *mit kellene tennünk, hogy a kockázatot a „mindenkinek jó életkörülményeket” ígérő lehetőséggé változtassuk?*

Mit jelent a globalizáció?

A globalizáció – a huszadik század végének „nagy ötlete” – egyelőre nélkülözi a pontos definíciót. Magában a globalizáció kifejezésben mindenestre felfedezhetők azon széles körben észlelhető jelenségnek az elemei, miszerint a világszintű kölcsönös összekapcsolódás kiszélesedése, elmélyülése és felgyorsulása az élet valamennyi területén érvényesül. Láthatólag nem kisebb kérdést kerülgetünk, mint a „globális eltolódás” kérdését: vajon tényleg a globális, határozott politikai, gazdasági és kulturális hatásokkal járó eltolódás küszöbén állunk?

A globalizációt érdemes egy olyan folyamatként, illetve folyamatsorként felfognunk, amely a társadalmi kapcsolatok és ügyletek térbeli szerveződésének átalakulásával jár, és ezáltal a tevékenységek, kölcsönhatások és a hatalom kontinenseket átszelő vagy éppen régiók közötti áramlását és hálózatait hívja életre.

A globalizációt a változások négy típusa jellemzi:

- a társadalmi, politikai és gazdasági tevékenységek átnyúlnak a politikai határokon, a régiók és a földrészek határain;
- a kölcsönös összekapcsolódás és a kereskedelmi, befektetési, pénzügyi, migrációs, kulturális stb. áramlások fokozódása;
- a globális összekapcsolódás növekvő mértéke és intenzitása összefüggésbe hozható a világszintű közlekedési és kommunikációs rendszerek fejlődésével, ami meggyorsítja az ötletek, áruk, információk és a tőke terjedését, illetve az emberek mozgását;
- a globális kölcsönhatások növekvő mértéke, intenzitása és sebessége összekapcsolódhat ezek egyre nagyobb hatásával, így a távoli események is jelentős hatásokkal járhatnak máshol, és még a kifejezetten helyi fejlemények is világszintű következményeket vonhatnak maguk után. A belügyek és a globális ügyek közötti határvonal ilyen értelemben egyre inkább elmosódik.

Held, David és McGrew, Anthony: *Polity Global Transformations* text-site, <http://www.polity.co.uk/global>

Hogyan érinti a globalizáció az életünket?

Elég csak saját mindennapi életünket megvizsgálni ahhoz, hogy a globalizáció tagadhatatlan alakító és befolyásoló hatását tetten érjük. A globalizáció valóban kínál új kihívásokat és lehetőségeket, ugyanakkor jó néhány kockázatot is magával hoz, azzal a problémával együtt, hogy a kockázatok és lehetőségek korántsem egyenletesen oszlanak meg a világ lakosai és régiói között. Amikor az „életünket” befolyásoló globalizációról

beszélünk, nagyon sok függ a beszélő személyétől.

Menekülttábor (Szerbia és Montenegró)
© EC/J. Silva Rodrigues

Bár már a globalizáció meghatározása felől sem könnyű egyetértésre jutni, a gazdaságainkra, társadalmainkra és ránk, mint a globalizációval szembesülő személyekre gyakorolt pozitív és negatív hatásairól végképp nem könnyű egyetértésre jutni, a bizonyításról nem is beszélve. Míg a globalizáció gazdasági hatása láthatólag komoly érdeklődésre tarthat számot, társadalmi és egyénekre kifejtett hatását alig-alig kutatják. Ugyanakkor azt az állítást sem könnyű cáfolni, hogy a folyamat terheinek legnagyobb része éppen azokat sújtja, akik a legkevésbé vannak felkészülve az egyre inkább versengővé váló globális gazdaságban és társadalomban való helytállásra. A többi, emberek által irányított jelenséghez hasonlóan a globalizációra sem vonatkoznak a természeti törvények, helyettük az érintett szereplők által meghozott politikai döntések irányítanak. A kilencvenes évek óta pedig sajnálatos módon lépten-nyomon szembesülünk a neoliberális paradigma uralmával, amely a gazdasági növekedés és a társadalmi fejlődés leghatékonyabb és legmegfelelőbb eszközeként a piacot dicsőíti mindenek felett. A kiterjedt gazdasági és társadalmi változásoknak azonban a valóságban mindig megvannak a győztesei és

vesztesei. A piac pedig nem sokat tesz a vesztesekért, ha egyáltalán tesz valamit. Ilyen körülmények között az intézmények feladata, hogy besegítsenek a változás folyamatának irányításába, és ezáltal maximalizálják a gazdasági lehetőségeket mindenki számára, egyszersmind felkészítsék az embereket a lehetőségek kihasználására.

Mindnyájunk megadatott a jó élet lehetősége?

Azt, hogy a globalizáció a szegények javát fogja szolgálni, vagy épp ellenkezőleg, ellenük dolgozik, nem tekinthetjük kőbe vésett igazságnak. Ez ugyanis mindig attól függ, hogy a kormányzatok és a nemzetközi intézmények milyen politikát követnek. Bölcs irányítás mellett a globalizáció által újonnan megteremtett jólét lehetőséget kínál a világ legszegényebb millióinak a szegénységből való kiemelésére. Ha viszont rosszul irányítják, ugyanezeket az embereket végképp a perifériára szoríthatja és teljes elszegényedésükhöz vezethet. Egyik kimenetel sem előre determinált: minden a kormányzatok, a nemzetközi intézmények, a magánszektor és a civil társadalom által meghozott döntéseken múlik.

Annak érdekében, hogy a globalizáció a szegénységben élők javát szolgálja, erősebb regionális és nemzetközi intézményekre, valamint a fenntartható fejlődés és az igazságos újraelosztás melletti határozottabb elkötelezettségre van szükség, nemzeti, regionális és nemzetközi szinten egyaránt. Eközben az EU politikai vezetői túlzott szűklátókörűséggel mintha csak arra koncentrálnának, hogy Európa a világ legversenyképesebb régiójává váljon. De vajon mit jelentene ez Európa szegényei számára? Mit tartogat a határainkon kívül élő szegényeknek? Tényleg minden a versenyképességről szól, vagy marad hely a szolidaritás előmozdításának is, előbb Európán belül, majd innen kiindulva a világ többi részén is? Ha történelemmé kívánjuk tenni a szegénységet, gazdasági paradigmáinkban határozott politikai akarat által vezérelt, éles fordulatot kell vennünk, hogy magunk mögött hagyassuk az emberi civilizációt leginkább fenyegető veszélyeket, köztük az ökológiai leépülést és a társadalmi igazságtalanságot.

Nuria Molina

„A globalizáció hatalmas jólétet teremt, amely szolgálhatná a szegénység és az egyenlőtlenség világszintű csökkentésének ügyét. A világ 225 leggazdagabb embere együttesen akkora vagyonnal rendelkezik, mint amennyi a Föld lakosságából a legszegényebb 47% éves jövedelme. Meg kell próbálnunk úgy irányítani ezt a korszakot, hogy csökkenjenek ezek a szembetűnő egyenlőtlenségek, és a szegénységben élő millióknak segítő kezet nyújtsunk a felemelkedéshez.”

Clare Short, az Egyesült Királyság nemzetközi fejlesztésért felelős korábbi minisztere

„A gazdaság globalizációja mára a természettel és a szegényekkel szemben folyó háborúvá vált. Ugyanakkor a globalizáció szabályai nem isteni eredetű törvények, tehát megváltoztathatók. Véget kell vetnünk ennek a harcnak. Olyan, szabályokon alapuló rendszerre van szükségünk, ahol a szabályok nem a kereskedelem szabályait jelentik, hanem mindazon dolgokét, amelyeket mindenek felett kellene értékelnünk – a természetét, a kultúráját, az igazságát és a jövőét.”

Vandana Shiva, civil társadalmi aktivista, író

Globális szegénység: a tények

- A világ népességének fele – közel hárommilliárd ember napi két USA-dollárnál kevesebből él.
- A fejlett nemzetek lakosságának 20%-a fogyasztja el a világ javainak 88% -át.
- A 48 legszegényebb nemzet (azaz a világ országainak egynegyede) GDP-je kevesebb, mint a világ három leggazdagabb emberének összesített vagyona.
- A világszinten évente fegyverekre fordított összeg kevesebb mint 1%-a elegendő lett volna arra, hogy 2000-re minden gyermek iskolai oktatásban részesüljön, ezt mégsem sikerült elérni.
- A világ leggazdagabb országaiban a lakosság felső egyötöde élvezzi a bővülő exportkereskedelem 82%-át és a közvetlen külföldi befektetések 68%-át, az alsó egyötöd pedig alig több mint 1%-át.
- A világ népességének a leggazdagabb országokban élő 20%-a 1960-ban a legszegényebb 20% jövedelmének 30-

szorosával rendelkezett – 1997-re ez a szorzó elérte a 74-et.

- A fejlődő világ ma minden, támogatásként kapott USA-dollár után 13 dollárt költ az adósságok törlesztésére.
- A világ 200 leggazdagabb emberének összesített vagyona 2001-ben elérte az 1 ezerbillió USA-dollárt; a 43 legkevésbé fejlett országban élő 582 millió ember összesített jövedelme ezzel szemben 146 milliárd dollár.
- Európa és Észak-Amerika 50 leggazdagabb embere együttesen ugyanakkora jövedelemmel bír, mint 2,7 milliárdnyi szegény.
- A világ népességének mindössze 12%-a használja a teljes vízkészlet 85%-át, és ez a 12% nem a harmadik világban él.

Forrás: Az EAPN kiadványa: „Az EU, amilyenek mi szeretnénk”, a globalizációról szóló fejezet Maria Marinakou-tól

Az Európai Unió, mint globális szereplő

Az EU nemcsak a világ legnagyobb kereskedelmi partnere, de segélyekre is bármely más adományozónál többet fordít.

A II. világháború utóhatásaként megszületett európai egység elsőszámú fontos célja Európa nemzeteinek és népeinek összefogása volt. Az Unió bővülésével és felelősségi körének kiszélesedésével azonban a világ többi részéhez fűződő kapcsolatainak újrameghatározása is szükségessé vált.

Kereskedelempolitika

Az EU a világ legnagyobb kereskedője, amely világszinten a behozatalok és kivitelek 20%-áért felel. Hite szerint „*ha a többoldalú szinten megfelelő szabályokat fogadunk el, és törekszünk a fejlődő országok világkereskedelmi integrálására, a globalizáció gazdasági előnyökkel járhat mindenki számára, a fejlődő országokat is beleértve*”. Az EU ezért két szinten dolgozta ki közös kereskedelempolitikáját: egyrészt a Kereskedelmi Világszervezeten (WTO) belül, másrészt saját kétoldalú kereskedelmi megállapodásain keresztül, amelyek nemcsak a kereskedelemre és a hagyományos pénzügyi és technikai segítségnyújtásra vonatkoznak,

hanem a gazdasági és egyéb reformokat, illetve az infrastrukturális, egészségügyi és oktatási programok támogatását is felölelik. Ezen túlmenően keretet biztosítanak a politikai párbeszédhez, továbbá egy záradék révén lehetővé teszik, hogy az Unió felfüggeszse a kereskedelmet vagy a segélyezést, ha a partnerország megsérti az emberi jogokat.

Az emberi jogok ügyének előmozdítása

Az EU bel- és külföldön egyaránt támogatja az emberi jogok tiszteletben tartásának ügyét, nagy hangsúlyt helyezve a polgári, politikai, gazdasági, társadalmi és kulturális jogokra. Ugyancsak törekszik a nők és gyermekek, illetve a kisebbségek és a hontalanok jogainak előmozdítására.

Az emberi jogok szerepet játszanak az EU kereskedelmi és együttműködési megállapodásaiban, és az Unióhoz csatlakozni kívánó országok esetében is előfeltételt képeznek. Az EU emellett alacsonyabb behozatali vámokat kínál az olyan országok számára, ahol a Nemzetközi Munkaügyi Szervezet által megállapított alapvető munkakörülményeket és munkaügyi szabványokat tiszteletben tartják.

Közös külpolitika

Bár a tagállamok közösen dolgoznak a következetes külpolitikai álláspont megvalósításán, az évek során elért előrehaladás meglehetősen lassú volt. A berlini fal leomlásának őszét követő időszakban fellángolt konfliktusok közös fellépésre készítették az EU vezetőit. A közös kül- és biztonságpolitika (KKBP) elvét 1992-ben a Maastrichti Szerződésben fogalmazták meg.

Az európai biztonság- és védelempolitika létrehozását a balkáni háborúk és a kilencvenes évek afrikai konfliktusai indokolták. E politika értelmében az EU humanitárius műveletek, békefenntartás, válságkezelés, sőt béketeremtés céljából is küldhet katonai vagy rendőri erőket a válságövezetekbe.

Fejlesztés és humanitárius segély

Az EU (az Európai Bizottság és a tagállamok) az összes fejlesztési segélyre fordított pénz körülbelül felével a világ legnagyobb segélyadományozója (ld. alábbi cikkünket). Az eredetileg Afrikára összpontosító fejlesztési

segítségnyújtás és együttműködés időközben Ázsiára, Latin-Amerikára és a déli és keleti földközi-tengeri országokra is kiterjedt.

Az Unió az 1970-es években kezdett humanitárius segélyeket folyósítani. A humanitárius segély nincs feltételekhez kötve, a cél az, hogy az áldozatok minél előbb segítséghez jussanak. Az Unió tapasztalataira támaszkodva a földrengés, hurrikán, árvíz vagy aszály veszélyének kitétt országok és régiók lakosságának az esetleges természeti csapásokra való felkészítésében is közreműködik. Az EU nevében a segélyfinanszírozás folyósítását a Humanitárius Segélyek Hivatala (ECHO) végzi. Az ECHO évi 500 millió eurót meghaladó költségvetéséből orvosi csapatokat, bányakitermelési szakértőket, közlekedési és logisztikai támogatást is finanszíroz.

Forrás: „Világszintű szerep – Az EU külkapcsolatai”, 2004. július. Ld. még: „Az EU a világban”: <http://www.europa.eu.int/comm/world/>

Egy tűzoltósági épület építési munkálatai – Podgorica (Szerbia és Montenegró) © EC/A. Zrno

A világ legnagyobb adományozója

A fejlődő országok megsegítésére fordított pénz körülbelül 55%-a – azaz 2004-ben 35 milliárd euró (amelyből kb. 6 milliárd eurót az EU intézményein keresztül folyósítottak) – az EU-ból vagy annak tagállamaiból érkezik. Az EU tehát már most is a világ legnagyobb segélyadományozója, de 2006-ra további emelés mellett kötelezte el magát, hogy az éves összeg elérje a 39 milliárd eurót. Bár a többi iparosodott országhoz hasonlóan az EU tagállamai is célként fogadták el, hogy az éves GNP 0,7%-át segélyekre fordítják, ezt csak Dánia, Luxemburg, Hollandia és Svédország valósította meg. A többi ország egyelőre csak

ígéri, hogy felzárkózik hozzájuk. Az EU egészének átlaga 0,34% – ami egyébként magasabb, mint az Egyesült Államok vagy Japán mutatója.

Az EU fejlesztési stratégiájában hangsúlyozza, hogy a fejlődő országokat segíteni kell a jobb élelmezés és ivóvízellátás biztosításában, az oktatáshoz, az egészségügyi ellátáshoz, a foglalkoztatáshoz, a földhöz és a szociális szolgáltatásokhoz való hozzáférés javításában, a jobb infrastruktúra és jobb környezet biztosításában. Az EU kezdeményezései ezeken túl célul tűzték ki a betegségek felszámolását és az olcsó gyógyszerekhez való hozzájutás biztosítását a HIV/AIDS és hasonló csapások leküzdése érdekében. A szegény országokra nehezedő adósságteher enyhítése ugyancsak uniós törekvés.

Forrás: EB

A globalizáció társadalmi dimenziója

Az Európai Unió vitára bocsátja a kérdést, hogy hogyan tudna politikailag hozzájárulni ahhoz, hogy a globalizáció előnyös hatásait mindenki élvezhesse.

A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) 2002-ben azzal a megbízással hozta létre a *Globalizáció Társadalmi Dimenziójának Világbizottságát (WCSDG)*, hogy készítsen jelentést a globalizáció társadalmi hatásairól. A kezdeményezés nagyon is időszerű volt, hiszen a gazdaság globalizációját addigra már sokan vitatták, azzal érvelve, hogy a folyamat társadalmi hatását tudatosan hagyták figyelmen kívül.

A 2004 februárjában közzétett **Tisztességes globalizáció: esélyteremtés mindenki számára** című jelentés kritikus, de összességében pozitív üzenetben szólít fel a globalizáció jelenlegi irányának megváltoztatására. A jelentés megállapítja, hogy a globális piacgazdaság hatalmas termelőkapacitásról tett tanúbizonyságot, és körültekintő irányítás mellett soha nem látott mértékű előrehaladásra lenne képes, mindenki számára termelékenyebb és jobb munkahelyeket teremthetne, valamint jelentősen hozzájárulhatna a világ szegénységének csökkentéséhez. Ugyanakkor azt is kimondja, hogy a globalizáció jelenlegi

folyamata kiegyensúlyozatlan eredményekhez vezet.

A gazdasági és a társadalmi előrehaladásnak együtt kell járnia

A WCSDG jelentésére reagálva az Európai Bizottság 2004 májusában tette közzé **A globalizáció társadalmi dimenziójáról szóló közleményét**. A bizottsági közlemény egyrésztől dicsérte ugyan a globalizáció folyamata által számos területen előidézett előnyös hatásokat, másrésztől viszont elismerte, hogy ezek egyenlőtlenül oszlanak meg az országok és a különböző csoportok között, hatékony globális irányító rendszer nélkül pedig a jelenlegi globalizációs modell kiegyensúlyozatlan eredményeket hoz létre, és valószínűleg nem vezet el a világszintű fenntartható fejlődéshez.

A közlemény hangsúlyozta, hogy az EU hazai és nemzetközi szinten egyaránt régóta azt a politikát követi, miszerint a gazdasági és a társadalmi előrehaladásnak együtt kell járnia. Emlékeztetett rá, hogy az EU részéről a globalizáció európai vállalkozásokra, munkahelyekre és polgárookra gyakorolt hatásaira adott politikai választ alapvetően a lisszaboni agenda határozza meg. A közlemény ezenkívül a modell számos olyan aspektusára is felhívta a figyelmet, amelyek az Unió partnereinek érdeklődésére világszerte számot tarthatnak, külön hangsúlyozva a gazdasági, foglalkoztatási, szociális és környezetvédelmi kérdések kezeléséhez szükséges szilárd intézményi struktúrák és a köztük lévő kölcsönhatás, az erős szociális és civil párbeszéd és a humántőkére fordított befektetés, valamint a foglalkoztatás minőségének fontosságát.

A politikai összhang fokozása

A Bizottság közleményét követően az Európai Parlament foglalkoztatási és szociális ügyekkel foglalkozó bizottsága is jelentéstervezetet készített, amelyben kifejezte támogatását a Bizottság által előterjesztett javaslatok iránt, egyszersmind emlékeztetett arra, hogy – figyelemmel az EU-n belüli politikákra – a tagállamoknak a módosított lisszaboni agendát sikeresen kell teljesíteniük, továbbá felelősséget kell vállalniuk a megvalósításához szükséges reformok végrehajtásáért. A külső fellépés tekintetében hangsúlyozta a nemzetközi intézményeken belüli politikai

összhang fontosságát, és üdvözölte azt a javaslatot, hogy hozzanak létre parlamenti csoportot a többoldalú rendszer felügyelete érdekében, a globális gazdasági, szociális és környezetvédelmi politikák összhangját és következetességét biztosítandó. A jelentéstervezet megvitatása és elfogadása a november 14-i plenáris ülés napirendjén szerepelt.

Az EAPN 2005 júliusában módosítási javaslatokat terjesztett elő az említett jelentéshez, hangsúlyozva, hogy a gazdasági növekedés önmagában sem Európában, sem a világ más részein nem elegendő a szegénység felszámolásához és a javak egyenlőbb elosztásának megvalósításához. Az EAPN emellett üdvözölte az európai intézmények hajlandóságát a nemzetközi intézmények politikai közötti nagyobb fokú összhang előmozdítására, és hangsúlyozta, hogy az európai intézmények közötti politikai összhang fokozására ugyancsak nagy szükség van.

Nuria Molina

Hasznos linkek

- A Globalizáció Társadalmi Dimenziójának Világbizottsága (WCSDG), beleértve a *Tisztességes globalizáció: esélyteremtés mindenki számára* című jelentést is: <http://www.ilo.org/public/english/fairglobalization/index.htm>
- A Bizottság közleménye a globalizáció szociális dimenziójáról: http://europa.eu.int/comm/employment_social/international_cooperation/globalisation_fron_t_en.htm
- Az Európai Szakszervezeti Szövetség válasza a közleményre: <http://www.etuc.org/a/365>
- Az Európai Parlament jelentése a globalizáció szociális dimenziójáról (Ref: A6-0308/2005, előadó: MEP Mihael Brejč): elérhető az EP weboldalán a <http://www.europarl.eu.int> címen (az „Activities - Parliamentary business – Reports” útvonalon)

Szociális Világfórumok 2006–07-ben

A többközpontú Szociális Világfórum (WSF) 2006-ban ezúttal Bamakóban (Mali, Afrika), 2006. január 24. és 29. között kerül megrendezésre, egy időben a másik két helyszínen, Caracasban (Venezuela) és Karachiban (Pakisztán) megrendezendő többközpontú eseménnyel. A 2007-es Szociális Világfórumnak Kenya (Afrika) fog otthont adni. Bővebb információk az alábbi weboldalon olvashatók:

<http://www.forumsocialmundial.org.br/>

2006 áprilisában Athénban rendezik a következő Európai Szociális Fórumot (ESzF). Az ESzF honlapja szerint „a fórum egy mindenki előtt nyitott rendezvény, ahol a neoliberalizmust és a tőke vagy az imperializmus bármely más formája által uralt világrendet ellenző, ugyanakkor az emberközpontú társadalom építése iránt elkötelezett csoportok találkozhatnak”. Bővebb információk az ESzF-ről: <http://www.fse-esf.org/>

WSF 2005 – Fotó: Ricardo Stricher

A gazdasági növekedés és a társadalmi kohézió nem ellentétes célok

A globalizáció világszerte komoly kihívások elé állítja a jóléti államokat, és magát az európai szociális modellt is kétségbe vonja.

E kihívások eredete részben a kialakulóban lévő globális gazdaság szabályozatlanságában, részben pedig a szociálpolitikáról és a társadalmi fejlődésről folyó párbeszédben uralkodó neoliberális áramlatokban keresendő.

A közszolgáltatások liberalizálását és privatizációját célzó közelmúltbeli tendenciák rossz minőségű szolgáltatásnyújtáshoz, kapuőr folyamatokhoz és a szegénységben és társadalmi kirekesztettségben élők számára korlátozott hozzáféréshez vezettek. E zavaró tendenciákkal párhuzamosan a nemzeti szociálpolitikákban is tetten érhető volt az az eltolódás, amely végső soron a szociális biztonsági rendszerek úgynevezett racionalizációját, a környezettanulmányhoz kötött juttatásokat stb. idézte elő. **Mindez a jogosultak és a nem jogosultak, a tehetősök és a nem tehetősök között húzóóv megváltozó választóvonal** eredménye.

A globalizációnak szentelt figyelem keretében rendszerint a foglalkoztatásra, különösen a háború utáni európai jóléti államok egyik sarokkövét jelentő teljes foglalkoztatásra gyakorolt hatását szokás vizsgálni, amelynek megszűnése kihathat a társadalombiztosításra és a szolgáltatásokra egyaránt. A határokon átnyúló tőkemozgások liberalizálása jelentősen megnehezítette a teljes foglalkoztatást védeni próbáló kormányok helyzetét. A kormányzatoknak ma azzal a kérdéssel kell szembenézniük, hogy milyen szociálpolitika illeszkedne a legjobban a nemzetközi versenyképességhez anélkül, hogy a társadalmi szolidaritás szempontjából komoly aggodalmakra adna okot.

A szociális védelem „korszerűsítése”

A magas szintű munkanélküliség újbóli megjelenése és a szociális és állampolgári jogoknak a szegénység, az egyenlőtlenség és a társadalmi kirekesztés fokozódásához vezető korlátozása újraírni látszik a hallgatóságos társadalmi szerződést, a II. világháború utáni Nyugat-Európában felépített európai szociális modellt.

Ezzel kapcsolatban érvként elhangozhatna, hogy a **globalizáció főként a jóléti államokat állítja versenybe egymással.** A

A legerősebb jóléti államok egyben a legversenyképesebbek is

neoliberális globalizációval összefüggésben az északi jóléti államok fenn tudják tartani igazságos hozzáállásukat a szociálpolitika és a szociális jogok kérdésében, de ugyanez a keleti

és a déli jóléti rendszerekről már nem mondható el.

A gazdaság és a szociálpolitika liberális és szociáldemokrata szemlélete közötti küzdelem lassan világméretet ölt. Változatlanul nyitott kérdés, hogy a neoliberális globalizáció megnyithatja-e az utat a szociális globalizáció számára, de az Európai Bizottság nemrégiben kiadott álláspontjai a lisszaboni stratégia jövőbeni irányairól („Növekedés és munkahelyteremtés”) azt jelzik, hogy az EU-ban paradigmaváltás zajlik: a gazdasági növekedés és a versenyképesség, mint cél egyre inkább teret nyer a társadalmi integráció és kohézió komoly kárára.

Határozott érvek szólnak az EU-ban jelenleg folyó politikai párbeszéd megváltoztatása és konkrétan a szociális védelmet középpontba helyező politika mellett, hogy a társadalmi integráció, a társadalmi kohézió és a megkülönböztetésmentesség a szociális védelmi rendszerek korszerűsítésének legfontosabb kérdéseként legyenek jelen.

Visszalépés helyett a mindenkinek járó szociális jogokat kell megerősíteni

Ha az Európai Unió a szabad piac egyeduralmát jelentő neoliberális paradigma ellenpólusaként kíván szerepet vállalni a globális környezetben, ehhez meg kell erősítenie az európai szociális modellt. Mindenekelőtt be kell bizonyítani, hogy *a gazdasági növekedés és a társadalmi kohézió, mint cél nem egymás ellentétei.*

Az a tény, hogy az EU legerősebb jóléti államai egyben a legversenyképesebbek is, igazolja, hogy a szociális kiadások termelő kiadások, és a szolidaritáson alapuló társadalmi kompromisszum és konszenzus a verseny és a mindenkinek számára egyenlő jogokra épülő méltányosság fenntartható szimbiózisát teremti meg.

A társadalmi integrációról 2005 októberében, Glasgow-ban rendezett negyedik EU-kerekasztal alkalmával az EAPN kiállt amellett, hogy **Európának erős jóléti államokra, az erős jóléti államoknak pedig egy erős szociális Európára van szükségük.**

Maria Marinakou
Az EAPN elnöke

Előbb az emberek, csak aztán a piac!

„Úgy véljük, hogy a globalizáció meghatározó megítélésében a piacokra összpontosító szűklátókörű szemlélet helyébe az embereket előtérbe helyező, átfogóbb megközelítésnek kell lépnie. A globalizációnak a vállalati igazgatótanácsi ülések és kormányülések magaslatáról leszállva szembesülnie kell az életközösségünket alkotó emberek valós igényeivel.”

A Globalizáció Társadalmi Dimenziójának Világbizottsága jelentése, 2004 vii. o.

„Európa országai képesek együtt fellépni e veszéllyel (a liberalizáló globalizációval) szemben, és ezt meg is kell tenniük, de az nem megoldás, hogy a közelgő amerikai erőddel szemben felhúzzunk egy európai erődöt... a cél az lenne, hogy a romboló... neoliberalizmussal egy hatékony, életképes európai alternatívát állítsunk szembe... a szabadjára eresztett globális kapitalizmusban csak egy egységes Európa képes arra, hogy új, jobb társadalmi egyensúlyt és ökológiai szerkezetváltást biztosító szabályokat vigyen keresztül... Ha az Európai Unió igazán méltó akarna lenni e névre, ragaszkodhatna az adóparadicsomok felszámolásához, követelhetné az alapvető szociális és ökológiai szabványok végrehajtását és forgalmi adót vehetne ki a tőke- és devizakereskedelemtől.”

Martin's et al., *The Global Trap*, 1997, 219. o.

A legversenyképesebb gazdaság... de milyen áron?

Az EU állam- és kormányfői 2000. évi lisszaboni ülésükön arra tettek ígéretet, hogy az EU-t „a világ legversenyképesebb gazdaságává teszik”. De vajon milyen áron? Bár ez a cél látszólag gazdasági kérdésekről szól, valójában elkerülhetetlen társadalmi következményeket von maga után.

Gazdasági szempontból nézve kijelenthetjük, hogy a legnagyobb gazdasági „gépházak” (az Európai Unió, az Egyesült Államok és Ázsia) és a vezető monetáris intézmények (a Világbank, a Nemzetközi Valutaalap, a Kereskedelmi Világszervezet) diktálják a ritmust... Évtizedek óta egyértelmű, hogy a világ szegénységének

leküzdéséhez a kulcs a tisztességesebb kereskedelem. A Világbank 2001-ben nyilvánosságra hozott, elgondolkodtató adata szerint a világon 1,089 milliárd ember él szegénységben. Bátran állíthatjuk azonban, hogy ez a számadat messze nem a valóságot tükrözi, mivel a Világbank csak az abszolút szegénységről beszélt, napi egy dollár egy főre eső jövedelemben határozva meg a rendkívüli szegénységet. Ha a relatív szegénységet vesszük viszonyítási alapnak – ahogyan az EU teszi –, a szegények száma rögtön jelentősen megugrik.

A világ szegénységének leküzdéséhez a kulcs a tisztességesebb kereskedelem

Ez még egy érv amellet, hogy fokozzuk a tisztességes kereskedelem követelményeit – amely úgy tűnik, teljesen kívül került a Kereskedelmi Világszervezet

látómezején. Az Egyesült Nemzetek Szervezete által hivatalosan 2000. szeptemberben kihirdetett millenniumi fejlesztési célok ugyan felcsillantották a reményt, de a társadalmi integrációs stratégiához hasonlóan ezek esetében sem garantálja semmi a megfelelő ütemben történő teljesítést.

Offshore cégek, munkanélküliség, kizsákmányolás

Emeljünk ki két példát versenyképesség hajszolásából: a gazdasági növekedést és a liberalizálási politikát.

Tekintettel a munkanélküliség magas szintjeire, nincs értelme a részvételi arányok növelésén keresztül erőltetni a gazdasági növekedést. Ha az embereket tovább akarjuk munkában tartani, újabb állásokra van szükség, amelyek felszívják a munkanélküliséget. E cél teljesítésével azonban kormányaink nem büszkélkedhetnek, a munkanélküliségről szóló országos adatok pedig eltorzítják a tényeket. A legnagyobb munkanélküliségtől sújtott régiókat, körzeteket vagy népességi csoportokat (pl. a leromlott belvárosi területeket, a nőket és a külföldi származású fiatalokat) közelebről szemrevételezve a 10-15%-os nemzeti átlag helyett akár 40-50%-os helyi rátákat is megfigyelhetünk.

Miközben a világ legversenyképesebb régiójává válunk, ez a vállalkozásokat arra készítheti, hogy külföldre helyezték át a termelést, ami

otthon megemeli a munkanélküliséget. A rendkívül alacsony fizetésekkel és olykor embertelen munkakörülményekkel rendelkező fejlődő országokban ennek egyenes következménye a dolgozó népesség kizsákmányolása a profit maximalizálása jegyében. A dolgozó szegénység kimagasló szintje (a „dolgozó szegények” osztálya) nemcsak a harmadik világban, de nálunk sem számít újdonságnak.

A „szabad piac” visszavág

Az EU liberalizálási politikája kockázatnak teszi ki a szegénységben és társadalmi kirekesztettségben élőket. A villamosenergia-piac liberalizációján átesett országok némelyikében a háztartási fogyasztók számlái inkább emelkedtek, mint csökkentek, miközben az EU általános szabadpiaci szabályai miatt a biztonsági hálókat, mint garantált minimumellátást elhagyták.

Ne is beszéljünk a nyugati országok be nem tartott ígéretéről, miszerint bruttó nemzeti termékük 0,7%-át befektetik... amire a fejlődő országok népessége a jobb élet reményében rögvést megindult nyugatnak. Kezdetben még a kormányok hívták őket, hogy végezzék el a nekünk már nem tetsző munkákat, ma viszont ugyanezek a kormányok és a népesség egyes rétegei úgy látják, hogy túl sok lett a bevándorló, és többet már igazán nem szeretnének. Ez befogadó helyett inkább elfojtó politikához vezet... Az új migránsokra, akár „gazdaságiak”, akár „politikaiak”, a humanitárius segítségnyújtás elveit kellene alkalmaznunk. A bevándorlási politika mindenképpen változtatásra szorul.

Ludo Horemans
Az EAPN alelnöke

Viseljünk fehér szalagot!

A „Globális felhívás a szegénység elleni fellépésre” („Global Call to Action against Poverty”) az egész világra kiterjedő szövetség, amely a világ vezetőit próbálja rávenni ígéreteik betartására és a szegénység határozott visszaszorítására. A szövetség különféle tagjait a szegénység megszüntetésének közös ügye fogja össze,

közöttük a meglévő koalíciók, közösségi csoportok, szakszervezetek, magánszemélyek, vallási és hit szerint szerveződő csoportok éppúgy megtalálhatók, mint a képviselőjelöltek és még sokan mások.

A globális felhívás célja, hogy a politikusoknak és más vezetőknek nekiszegezze a kérdést: mit fognak tenni a szegénység leküzdésére, és követelje az azonnali cselekvést. A felhívás egy lehetőség annak kikényszerítésére, hogy a világ vezetői lépjenek fel a szegénység ellen.

A különféle csoportok és személyek az év során megtervezték saját helyi, országos és nemzetközi szintű tevékenységeiket. A fehér szalag viselésével mindenki részese lehet ennek a globális mozgalomnak: akár egy szervezet tagjaként, akár a szegénység ellen tenni kívánó magánszemélyként venne részt, most cselekedhet.

Bővebb információkért ld: <http://www.whiteband.org/>

A globalizáció és a munkaerőpiac

A szociális dimenzió révén a globalizáció mindenki számára pozitív erővé válhat.

A munkaerőpiac erős társadalmi intézmény, hiszen ez a társadalom és az emberek életének gazdasági alapja. A megfelelő szociális feltételek és a társadalmi összetartás biztosításához alapvető fontosságú, hogy a munkaerőpiac mindenki számára tisztességes lehetőségeket kínáljon, mivel az embereket a globalizáció hatásai a legközvetlenebb formában a munkájukon és a munkaerő-piaci helyzetükön keresztül éri el. A globalizációról és a munkaerőpiacról folyó vita központi kérdésévé kell tenni a szociális dimenziót, hogy a globalizáció minden ember számára pozitív erővé válhasson.

A globalizációt világszerte a kereskedelmi akadályok csökkenése, a tőke és a munkaerő mobilitása és a technológia gyors átvitele jellemzi. Tisztában vagyunk vele, hogy a globalizáció óriási hatással van az európai munkaerőpiacokra, és ez a továbbiakban sem lesz másként. Komoly kihívásokkal nézünk szembe: munkahelyeket zárnak be vagy csökkentik azok számát, a vállalatok továbbmennek az alacsonyabb költségeket kínáló országokba, a szakképzetlen vagy

alulképzett munkavállalók pedig az átlagnál is jobban ki vannak téve a globális változások és a verseny veszélyeinek.

A munkaerő kifinomult megoszlása

Az európai munkaerőpiac iparosításon, kézzel végzett munkán és nemzetállamokon alapuló fogalma ötven évvel ezelőttre nyúlik vissza. Ennek azonban mára vége. A globalizáció következtében fokozatosan egyetlen, igen kidolgozott munkamegosztás szerint működő térség alakul ki. A technológia fejlődése és a kis termelési költségű országokkal folytatott kereskedelem révén az alacsonyan képzett munkaerő iránti kereslet egyre inkább a szakképzett munkaerő felé tolódik, ami a strukturális munkanélküliség emelkedésének és/vagy a magasan, illetve az alacsonyan képzett munkaerő jövedelme közötti egyenlőtlenség növekedésének kockázatával jár együtt.

A globalizáció másik hatása a kiszervezés. Az információs és kommunikációs technológia előrehaladása egyre inkább lehetővé teszi, hogy a hagyományos ipari termékek gyártása mellett a telefonos ügyfélszolgálatokat, a számvitelt, az auditálást, az adatbevitelt és -rendezést, az IT-támogatást, a röntgenképek elemzését, a mérnöki feladatokat stb. mindinkább az olcsó működést biztosító országokba helyezték át.

Az új technológiák és a nyelvek nemzetközivé válása a szolgáltatásokban ugyancsak lehetőséget ad a termelés és a fogyasztás földrajzi helyének kiválasztására, ami az eddig kulturális és nyelvi akadályokkal védett üzletágakban is teret nyit a nemzetközi verseny számára. A belföldi termelékenység növekedése ezzel párhuzamosan állások egész sorát szüntette meg, különösen a gyártóágazatban.

Túl a „liberalizáció kontra védelem” kérdésén

A munkaerőpiacok a világ minden részén átmeneti korszakot élnek. A munkaerőpiacokkal szembeni elvárás hatalmas, különösen abban a tekintetben, hogy az emberek milliárdjai számára növeljék a jövedelemteremtő foglalkoztatás lehetőségét. A jólét megteremtése mellett a munkaerőpiacok komoly, nemzetek közötti konfliktusokat és válságokat is képesek előidézni. A jövő globális

fejlődésének központi kérdése, hogy ma hogyan kezeljük a munkaerőpiacokat. Nagy szükségünk van egy olyan, globális munkaerőpiaci stratégiára, amely túllép a liberalizáció és a védelem kérdéséről folyó aktuális vitán.

Európának mindenekelőtt nagyfokú alkalmazkodóképességre van szüksége, ennek fejlesztéséhez pedig az aktív szociálpolitika is hozzájárulhat. A szociális bizonytalanság és a csökkentett ellátások nem ösztönzik az embereket az állásváltásra. A munkaerőpiacok szerkezetváltásához és Európa új lendületének megteremtéséhez előfeltétel a szociális biztonság magas szintje. Az új globális szereplőkkel szembeni versenyben való helytálláshoz a dolgozó szegények nem jelenthetnek alternatívát Európa számára. Ha Európa is beszáll a bérv versenybe, ez olyan radikális bércsökkenéshez vezetne, ami elkerülhetetlenül politikai földindulást vonna maga után.

Ehelyett azt a stratégiát kellene követni, hogy a bérszint megőrzése mellett egyre növeljük a termelés hozzáadott értékét. A szakképzetlen és az alacsonyan képzett munkaerő esetében javítani kell az állásoknak megfelelő képesítést. Legyen ez az iránymutató stratégiánk.

Ole Meldgaard

Az EAPN Elnökségének és foglalkoztatási munkacsoportjának tagja

Rossz munkakörülmények

A kis költségen termelő országokban végzett munka esetében fontos figyelembe venni a munkakörülményeket. A munkára vonatkozó szabványok sok országban kevéssé kidolgozottak, vagy éppen végrehajtásuk nem felel meg a nemzetközi szabványoknak. A fokozódó globális verseny a munka- és szakszervezeti jogok egyre nagyobb mértékű megsértését idézheti elő.

Becslések szerint a gyermekmunka 246 millió gyermeket érint – és ez gyakran veszélyes munkavégzési formákat jelent. A 2003-as becslések alapján közel 1,4 milliárd ember, avagy a világ munkavállalóinak 50%-a él a napi 2 USA-dolláros szegénységi küszöb alatt. Egyértelmű, hogy a világ munkaerőpiacán nagy hiány mutatkozik a „rendes” munkából, ami a

világszintű szegénység elleni harcban komoly kihívást jelent.

A munkaerőpiacokon továbbra is állandóan jelen van a munkanélküliség. A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet (ILO) szerint a nyilvánvaló munkanélküliség az elmúlt két évtizedben az egész világon nőtt, és 2003-ban körülbelül 188 millió főt jelentett. Néhány éven belül több mint egymilliárd fiatal éri el a munkaképes kort, ami által a munkaerő létszáma óriási mértékben fog megnövekedni, nem utolsósorban a fejlődő világban.

O.M.

Egészségügyi ellátást mindenkinek, aki meg tudja fizetni?

Csak egészség legyen, a többi nem számít!” Sajnos, ki kell mondanunk, hogy „egészség” sem jut mindenkinek: az egészségügyi kiadások folyamatos emelkedése ellenére (ld. a grafikont) még az EU-n belül is szembeötlő és tartós egyenlőtlenséget találunk. David Byrne, az Európai Bizottság korábban az egészség- és fogyasztóvédelemért felelős tagja a leendő európai közegészségügyi stratégiához készített 2004. júliusi „gondolatébresztő” dokumentumában köntörfalazás nélkül így fogalmazott: „A jó egészségi állapot még mindig annak a függvénye, hogy ki hol lakik, mit dolgozik, mennyit keres. A szegényeket, a társadalomból kirekesztetteket és a kisebbségeket különösen nagy eséllyel éri utol a betegségek”.

A privatizáció aláássa az egészségügyi ellátórendszerek működését

Az intézményi, gazdasági, szociális, kulturális és környezetvédelmi feltételekre gyakorolt hatása révén a globalizáció a társadalom minden területén a szabad vállalkozási modellt terjeszti, és ez alól az egyre inkább közjónak tekintett egészségügyi ágazat sem kivétel. A piaci erők ezt követően kiszűrik a „költséghatékony” egyedeket a többi közül. A privatizált egészség tehát végső soron csak annak jut, aki meg tudja fizetni.

Az egészségügyi szolgáltatások liberalizálása a közkiadások csökkenését eredményezheti, ugyanakkor azzal a veszéllyel jár, hogy az

ellátáshoz való általános hozzáférés a továbbiakban tárgyilagos tájékoztatás vagy pénz hiányában esetleg nem lesz biztosított. A szegénységben élő családok ennek következtében vagy meg sem próbálkoznak a kezeléssel, vagy végtelen hosszú várólisták aljára szorulnak a megmaradt állami szolgáltatásban. Az Egyesült Királyság szerint ez a drága magán szolgáltatásokat megfizetni nem képes személyeknek nyújtott ellátás minőségének visszaeséseként foglалható össze.

Másutt még rosszabb!

Máshol azonban még rosszabb a helyzet. Az egészségügyi kiadások lefaragása számos, a Világbank és a Nemzetközi Valutaalap keretében strukturális igazodási programokat működtető országban az alultápláltság, a csecsemőhalandóság, az AIDS és a lepra terjedésének fokozódását váltotta ki. A gyógyszerekhez való hozzájutást nehezíti, hogy a gyógyszergyártó cégek a végsőkig ragaszkodnak a szabadalmaikhoz, ami a lejárt gyógyszerek kereskedelmének robbanásszerű növekedését idézte elő...

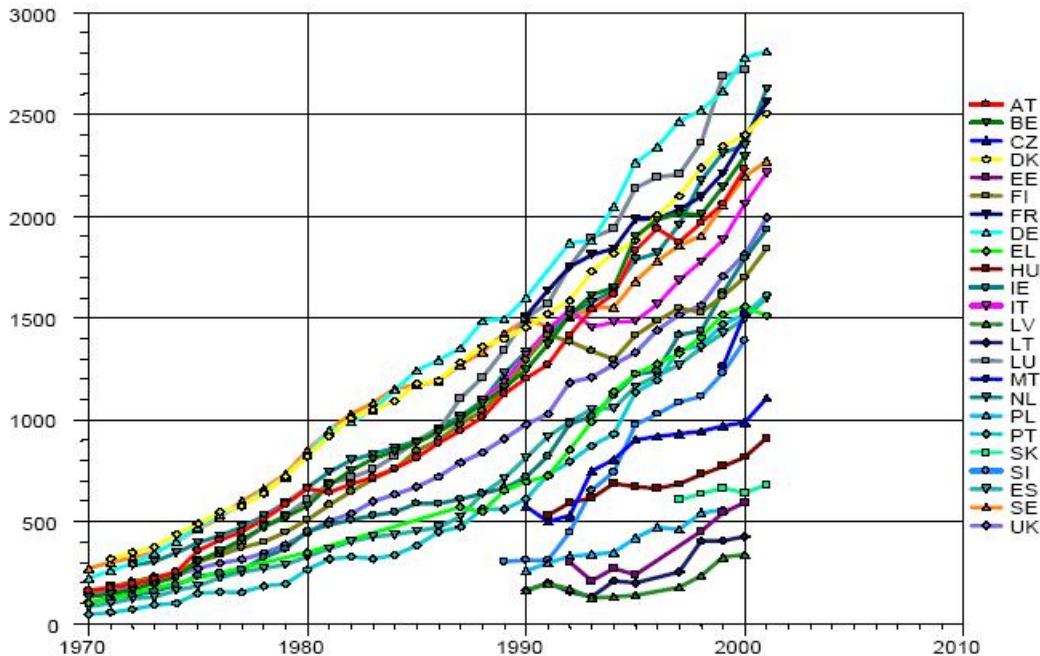
A globalizáció az „agyelszívás” révén a fejlett országokba irányuló migrációt is okoz, ez által képzett egészségügyi ellátó személyzet nélkül hagyja a fejletlenebb területeken maradókat. Sok országban a globalizáció a munkavédelmi szabványokat is háttérbe szorítja. A Nemzetközi Munkaügyi Hivatal (ILO) becslései évi 250 millióra teszik az ipari balesetek számát a világon; ebből 335 000 a halálos kimenetelű baleset, a mérgező termékek használata pedig több mint egymillió halálesetért tehető felelőssé. A fejlődő országokban csak a munkavállalók 5–10%-a jut hozzá megfelelő egészségügyi ellátáshoz.

Jobb a tudatosság, mint a gyógyszer...

Az egészséggel kapcsolatos tudatosság hagyományosan állami felelősség. Amint azonban David Byrne bizottsági tag kiemelte, Európa „egészségügyi rendszerei” valójában 90%-ban „betegségügyi rendszerek”, olyan kevés forrást szentelnek az egészség előmozdításának. Az egészségügy privatizációja ezen nem segít; sőt cinikusan bár, de úgy is mondhatnánk, hogy az egészségügyi ellátás szolgáltatói jól megélnék mások betegségeből...

Mindazonáltal a globalizáció ezen a fronton is segíthetne, mivel a kommunikációs technológiák fokozott használata az információ széles körű, gyors terjedése révén minden téren javíthatná az egészség megőrzését.

Vincent Forest

Egy főre jutó teljes egészségügyi kiadás vásárlóerő-paritáson (PPP) mérve. Forrás: HFA adatbázis, 2004. A PPP az árakat egy (feltételezett) közös pénznemre számítja át, hogy kiküszöbölje a vásárlóerő országok közötti különbségeinek hatását. Ez lehetővé teszi az egészségügyi kiadások tagállamok közötti összehasonlítását: az élen Németország áll, a lista alján pedig Lettország zárja a sort.

Egészségesek és tehetősek

Lehet, hogy az „egyenlő megtérülés” elvét kellene szó szerint érteni. Ha minden elköltött euró után legalább egy eurónak meg kell térülnie, a jelenlegi egészségügyi rendszerek költségei helyett érdemes lenne inkább az egészséges népességből származó gazdasági nyereséget megnézni. A közkiadások megnyirbálása nem feltétlenül tekinthető hibátlan gazdasági számításnak.

Az egészségtelenség költségével foglalkozott az Európai Bizottság 2004. júliusi „gondolatébresztő” dokumentumában is, kifejtve, hogy az egészség a gazdasági növekedés és a fenntartható fejlődés

szempontjából kulcsfontosságú. „A WHO (Egészségügyi Világszervezet) szerint a születéskor várható élettartam 10%-os emelése a gazdasági növekedési rátát évi 0,35%-kal fogja növelni (...) a gazdag és a szegény országok növekedésbeli különbségének 50%-a a rossz egészségi állapotnak és az alacsony várható

élettartamnak tudható be”.

A Bizottság hangsúlyozza, hogy az egészségügyi kiadások hosszú távú befektetés és a gazdasági növekedés meghatározó hajtóerejét jelentik. Európában évente több mint 500 millió munkanap megy veszendőbe a munkával összefüggő egészségügyi problémák miatt.

Az európai közegészségügyi stratégia részletesebben:

http://europa.eu.int/comm/health/ph_overview/strategy/health_strategy_en.htm

Az ENSZ millenniumi fejlesztési céljai – skandináv szemmel

A szegénység felére csökkentése 2015-re – a skandináv országoknak e cél felé kell haladniuk.

A világ vezető politikusai 2000-ben fogadták el a millenniumi fejlesztési célokat, amelyekben megfogalmazták, hogy a globális fejlődés holisztikus megközelítést kíván, célul pedig azt tűzték ki, hogy 2015-ig felére csökkenjen a rendkívüli szegénység és az éhezés. A számadatok azonban azt jelzik, hogy ettől még mindig nagyon el vagyunk maradva. A jelenlegi tempó túlon túl lassú, és úgy tűnik, hogy sok országnak egy évszázadnál is tovább tarthat, mire eléri ezt a célt.

Ugyanakkor pozitív jelek is vannak. A skandináv országok – Dánia, Finnország, Izland, Norvégia és Svédország – például aktívan dolgoznak a civil társadalmi részvétel ösztönzésén a millenniumi fejlesztési célok és a fejlett és a fejlődő országok közötti partnerség megvalósítására irányuló munkában. A világ NGO-i pedig az igazságos világ megszületése érdekében „Globális felhívás a szegénység elleni fellépésre” címen globális kampányt fogadtak el. Ez a kampány, amelynek jelképéül a fehér szalagot választották, több mint 90 országban élvez helyi támogatást. Svédországban a kampány „Számoljuk fel most a szegénységet!” címen fut, több mint 45 szervezet támogatásával.

Tisztességes kereskedelem

A skandináv kormányok felé többek között azzal a követeléssel kellene fordulni, hogy a Kereskedelmi Világszervezet (WTO) ülései legyenek demokratikusabbak, az árdömpinget okozó export- és agrártámogatásokat pedig töröljék el. A szegény országoknak meg kell hagyni azt a jogát, hogy védjék a saját élelmiszerellátásukat biztosító termelést.

Lehet, hogy egy évszázadnál is tovább tart, mire elérjük a célt?

A fejlődő országoknak nagyobb cselekvési térre van szükségük ahhoz, hogy az ország sajátos fejlesztési stratégiáját támogató kereskedelempolitikát dolgozhassanak ki. A skandináv elképzelés szerint a fejlődő országok termékei számára nagyobb piaci hozzáférést kellene biztosítani a fejlett országokban. Ennek első lépéseként minden fejlett országnak eleget kell tennie azon kötelezettségvállalásának, miszerint bevezeti a vámoktól és kontingensektől mentes hozzáférést a legkevésbé fejlett országok valamennyi terméke számára.

A skandináv országok annak a szándékuknak is hangot adtak, hogy együtt kívánnak dolgozni a fejlődő országokkal a globális kereskedelmi tárgyalások sikere érdekében, valamint azon cél szolgálatában, hogy a fejlődő országok lehetőséget kapjanak a kereskedelem, mint eszköz igénybevételeire a szegénység ellen folytatott küzdelemben.

Az adósságok eltörlése

A G8 országok vezetői a közelmúltban állapodtak meg 18 súlyosan eladósodott fejlődő ország adósságainak eltörléséről. Ez ugyan fontos előrelépés, mégsem oldja meg az adósságok okozta válságot, ezért a skandináv országoknak a válság hosszú távú megoldását kellene szorgalmaznia. Mindezt az adott ország számára a millenniumi fejlesztési célok eléréséhez szükséges erőforrások fényében kell vizsgálni.

Az adósságok eltörlésével kapcsolatban a skandináv országoknak azt is szorgalmaznia kellene, hogy a Nemzetközi Valutaalap (IMF) és a Világbank a szegényebb országokkal szembeni követeléseiket az érintett országok saját szegénységellenes stratégiáira és demokratikus döntéseire alapozza. Véget kell vetni a Világbank és az IMF részletes ellenőrzéseinek, a fejlesztési segítségnyújtást pedig nem szabad az adósságok eltörlésének finanszírozására fordítani.

Több és jobb fejlesztési segély

A skandináv országok tevélegesen dolgoznak annak biztosításán, hogy az EU országai és más OECD-országok a fejlesztésre fordított összegek tekintetében legkésőbb 2010-re elérjék az ENSZ által a GNP 0,7%-ában meghatározott célt. E segítség minőségét a szegények szükségletei, az igazságosság, az egyenlőség, a fenntartható fejlődés figyelembevételével és a rögzített összegű fejlesztési segély eltörlésével kell biztosítani. A millenniumi fejlesztési célok elérésének lehetősége elegendő környezetvédelmi célú beruházások nélkül korlátozott marad, és a fejlesztési segélyt nem szabad katonai munkálatokra fordítani.

A skandináv országok végezetül abban állapodtak meg, hogy a hasonló elveket valló országokkal együtt folytatják a fejlesztési segítségnyújtási programok harmonizálásának megerősítésére irányuló erőfeszítéseiket, összhangban a fogadó országok saját prioritásaival.

Göran Larsson

Üdvhadsereg – az EAPN végrehajtó bizottságának tagja

A nyolc fejlesztési cél

1. cél: a súlyos szegénység és az éhínség megszüntetése
2. cél: mindenkire kiterjedő alapfokú oktatás
3. cél: nemek közötti egyenlőség és a nők felemelkedése
4. cél: a gyermekhalandóság csökkentése
5. cél: az anyai egészségügy javítása
6. cél: küzdelem a HIV/AIDS, a malária és más betegségek ellen
7. cél: a környezeti fenntarthatóság biztosítása
8. cél: globális partnerséget kiépítése a fejlesztés érdekében.

Ez a nyolc fejlesztési cél egy tervezetet alkot, amelyről 2000 szeptemberében az ENSZ millenniumi nyilatkozatában 147 állam- és kormányfő állapodott meg. A nyilatkozatban a felek elismerték, hogy az előrehaladás alapja a fenntartható gazdasági növekedés, amelyben központi szerepet kell kapniuk a szegény rétegeknek, középpontban az emberi jogokkal.

A nyilatkozat arra szólít fel, hogy 2015-re felére csökkentsük a napi egy dollárnál kevesebből élők számát. E törekvés részeként ugyancsak megoldást kell találni az éhezés, az alultápláltság és a betegségek problémájára, elő kell mozdítani a nemek egyenlőségének ügyét, biztosítani kell a mindenkire kiterjedő alapfokú iskolai oktatást és támogatni kell a fenntartható fejlődést. A fejlődő országok megsegítését a gazdagabb országoktól segély, kereskedelem, adósságeltörlesztés és befektetés formájában kapott közvetlen támogatás útján kell biztosítani.

Bővebb információk:
<http://www.un.org/millenniumgoals/>

HÍREK SVÉDORSZÁGBÓL

A svédországi szociális helyzet: többé-kevésbé megoldott...

A svéd gazdaság a kilencvenes évekkel összehasonlítva meglehetősen erős, ami lehetőséget ad egy általános, széles körű jóléti rendszer fenntartására. Svédország 2004-ben GDP-jének 33%-át fordította szociális jóléti szolgáltatásokra. A jóléti rendszer szilárdnak és hatékonyak minősíthető, feltéve,

hogy a munkanélküliségi ráták továbbra is alacsony szinten maradnak. Minél többen függenek ugyanis a rendszertől, az értelemszerűen annál gyengébb lesz.

A kilencvenes évek svédországi pénzügyi válsága során drasztikusan leromlott szociális biztonsági rendszer helyreállítása és megerősítése érdekében reformfolyamat indult. A fejlődés folyamatát gátolta az a tény, hogy a gazdaság stabilizációja ellenére a foglalkoztatás tekintetében a tendencia a vártnál kevésbé pozitívan alakult. Ugyancsak problémát jelent, hogy Svédországban a hosszan tartó betegségek száma is magas, és ez a tartós munkanélküliséggel párosulva egészségében aláássa az alapellátó rendszert.

Egyre többen kerülnek kívül a jóléti rendszeren

Az erős gazdaság és a munkanélküliek magas száma együttesen tehát ellentmondásos összképet fest a jóléti rendszeren kívül kerülő egyre több ember számára elérhető feltételekről és megoldásokról. A kormány által választott egyik megoldás az volt, hogy a költségek alacsonyan tartása érdekében módosította a szabályozást. Politikai javaslatok születtek például a tartós munkanélküliségtől vagy betegségtől sújtott embereknek járó kompenzációs rendszerek lefaragására, ami természetesen éppen a legsérülékenyebbeket érinti.

Egy nemrégiben közzétett jelentés szerint a kilencvenes évek óta nőtt az idősebbek és a fiatalabbak közötti szakadék. A fiatalok (20–34 évesek) az idősebbekhez képest több szempontból is rosszabb feltételekkel szembesülnek. Nehézségekkel küzdenek a munkaerő-piaci hozzáférésben, vagy éppen – jó képzettségük ellenére – rövidebb ideig maradnak állásban. Emiatt tanulmányaik idejéről tartozásuk marad, kevesebb a pénzük, nehézségeik támadnak a lakásvásárlás vagy -bérlés területén és nehezen jutnak hitelhez. Emellett komoly egészségügyi problémákkal is küzdenek, különös tekintettel a mentális megbetegedésekre, mint a reménytelenség

A betegséget és a munkanélküliséget gyakran úgy tekintik, hogy az emberek lusták, és nem akarnak dolgozni.

érzése vagy a szorongás. Ez a példa azt jelzi, hogy nem egyéni problémákról, sokkal inkább szerkezeti hiányosságról van szó, amivel ennek

megfelelően kell foglalkozni.

A jövőre nézve fontos tényező annak a mostanában megfigyelhető attitűdnek a megváltoztatása, miszerint a társadalomban jelen lévő kollektív hiányosságokat az egyén hiányosságainak tekintik. A betegséget és a munkanélküliséget gyakran úgy értelmezik, hogy tulajdonképpen az emberek lustaságát és dolgozni nem akarását jelzi. Ennek a módosult attitűdnek az egyik jele a szociális szolgáltatásokban bevezetett úgynevezett „munka irányvonal”: a jóléti juttatásokhoz való jogosultság érdekében az embereknek dolgozniuk kell. Ennek az a hatása, hogy az emberek továbbra is megmaradnak a szegénységben és kirekesztettségben, mivel ezen a rendszeren belül nincs kapcsolódás a szabályozott munkaerőpiac felé.

Egyre nagyobb a különbség a gazdagok és a szegények között

A gazdagok és a szegények, a fiatalok és idősebbek, illetve a legsérülékenyebb csoportok és a nagy többség között egyre nagyobb szakadék tátong. A fokozódó problémák között találjuk a szegregációt, a hajléktalanságot, az alkohol- és kábítószer-fogyasztást, ráadásul ezek nem is részesülnek elegendő figyelemben, mivel folyamatos versenyben állnak a jóléti rendszer egészének összetartására irányuló erőfeszítésekkel. A különböző szociális biztonsági rendszerek közé szorult, illetve a semelyikre sem jogosult személyek esete kiegészítő intézkedéseket kíván.

A svéd jóléti politikában a sérülékeny emberek helyzetének javítására helyezik a hangsúlyt, de a társadalomból leginkább kirekesztett személyek esetére nem született kifejezett kötelezettségvállalás. Amikor a svéd helyzetet többé-kevésbé megoldottként jellemezzük, ez azt jelenti, hogy bár a pénzügyek jobban alakulnak, ez önmagában még nem hoz automatikus javulást a kirekesztettség és a szegénység peremén élő tömegek számára.

Sonja Wallbom

Az EAPN végrehajtó bizottságának svéd képviselője

EAPN Svédország

Az EAPN Svédország hálózatot 1988-ban körülbelül tíz szociális NGO alapította. Mára országos, regionális és helyi szinteken 40

tagszervezetet számlál. Az EAPN Svédország elsősorban a következő tevékenységi területeken dolgozik:

- tájékoztatás és lobbizás;
- részvétel a társadalmi integrációs stratégiában, más NGO-kkal együttműködve;
- európai szintű együttműködés az EAPN-nel;
- „Európa közvetítése Svédország felé” abban az értelemben, hogy az embereknek általában és az NGO-knak különösen szükségük van az EAPN-nél felhalmozódó információkra.

Az eddigi módszerek között szerepelt a munkacsoportok, szemináriumok és konferenciák összehívása (pl. 2005. október 27-én az EU alkotmányáról és a szegénységről és kirekesztésről), részvétel az úgynevezett „felhasználói hálózatokban” és más lobbitevékenységek. A hálózat különösen nagy figyelmet szentelt a munkaerőpiacnak, a munkanélküliségnek, a lakhatásnak és a hajléktalanságnak, a függőségnek, valamint a társadalmi kirekesztésnek.

A fő politikai üzenetek szerint az alábbiakra van szükség:

- általános, valamennyi polgárra kiterjedő jóléti politika;
- a demokráciára, a szolidaritásra és az egyéni szükségletek tiszteletben tartására épülő aktív szociális szolgáltatások;
- az oktatáshoz és az álláskeresési támogatáshoz való jog;
- a szegregációval és a hajléktalansággal szembeni, mindenki számára jó lakhatáshoz való hozzáférést célzó lakáspolitikai;
- jobb pénzügyi támogatás az NGO-k számára;
- határozottabb párbeszéd az NGO-k és a társadalom között.

Az EAPN Svédország az elkövetkező évben kiemelten kíván foglalkozni a munkaerőpiac és a munkanélküliség kérdésével, mivel 2006-ban országgyűlési választások lesznek, amivel összefüggésben ez a kérdés valamennyi politikai párt számára különös jelentőséget nyer.

„A jóléti rendszert érő támadásokra mindig reagálnunk kell”

Interjú Morgan Johansson svéd közegészségügyi és szociális miniszterrel.

EAPN: Svédországot tekintve miben látja a három legnagyobb kihívást a szegénység és a társadalmi kirekesztés elleni harcban? Milyen megoldásokat javasol?

Morgan Johansson: *Mindenekelőtt meg kell küzdenünk a munkanélküliséggel, a marginalizáció legfontosabb kiváltó tényezője ugyanis a munkaerőpiacról való kirekesztés. Ezt a kérdést a svéd kormány kiemelt prioritásként kezeli.*

Másodsorban a gazdasági és társadalmi szakadékokat kell csökkentenünk, ennek jegyében tovább fogjuk erősíteni az általános jóléti rendszert. Ez magában foglalja az oktatást, a társadalombiztosítást, az egészségügyi ellátást és a szociális szolgáltatásokat. Az esélyegyenlőségi politika nemcsak az egyén számára teremt jobb feltételeket, de a gazdasági növekedésnek és a stabilitásnak is használ. Növelni fogjuk a legsérülékenyebb csoportok megsegítését célzó lehetőségeket, mivel ez a jövő szempontjából létfontosságú. Reagálnunk kell az általános jóléti rendszert érő minden olyan támadásra, amely alacsonyabb szintekre próbálja visszaszorítani a szociális biztonsági rendszerét.

Harmadik kihívásként az alkoholfogyasztás és a kábítószerrel való visszaélés növekedését kell megemlítenem. Megelőző intézkedésekre van szükség, emellett javítanunk kell az alkohol és kábítószer-problémákkal küzdő személyek rehabilitációját. Az alkohollal és kábítószerrel összefüggő bűncselekmények visszacsorítása a globális együttműködést is szükségessé teszi.

Hogyan értékelné a nemzeti cselekvési terveket és a nyitott koordinációs módszert?

Ezek a nemzeti cselekvési tervek kulcsfontosságú szerepet kaptak a lisszaboni stratégiában, amelynek célja, hogy az EU a

világ legversenyképesebb, ugyanakkor a társadalmi stabilitás elérésére is képes gazdaságává váljon. A jólét a gazdasági növekedés függvénye, ez utóbbi viszont fejlett jóléti politikát kíván. Számos tanulmányból kiderül, hogy a skandináv országok nagyon sikeresen ötvözik ezt a két szempontot. Az Egyesült Nemzetek Fejlesztési Programja a skandináv országokat a legmagasabb életszínvonalal, egyszersmind a javak legegyszerűsebb elosztásával büszkélkedő 15 ország közé sorolta. A Gazdasági Világforum besorolása szerint a skandináv országok a tíz legversenyképesebb ország között szerepelnek.

A szociálpolitika kidolgozásában milyen szerepet kellene betölteniük a felhasználói szervezeteknek?

A felhasználói szervezetek alapvető szerepet játszanak az egyéni nézőpontok megismerésében. A szociális munkának mindig a felhasználók tudásán és tapasztalatain kell alapulnia. A hatósági nézőpont helyett egyre inkább az egyéni nézőpont felé kell közelítenünk. Annak érdekében, hogy a nemzeti cselekvési terv végrehajtásában növekedjen a felhasználó szervezetek befolyása, a svéd kormány az Egészségügyi és Szociális Minisztériumon belül létrehozta a szociális fejlesztési ügyek bizottságát.

Ez a bizottság az állami szektor, illetve az önkéntes és felhasználói szervezetek közötti kommunikációs és tájékoztató fórumként fog működni. Az ezen együttműködési forma révén elérhető minőséget személy szerint nagyra értékelem. A bizottság többek között olyan témákról szervezett szemináriumokat, mint a hajléktalanság, illetve a kábítószerrel való visszaélés problémáival és mentális zavarokkal küzdő személyek körülményei.

Az EU szintjén és a nemzetközi szinten megszületett döntések egyre inkább befolyásolják a mindennapi életünket. A polgárok Európájának megteremtéséhez az NGO-knak valódi lehetőségeket kell kapniuk az európai fejlődés befolyásolására. Hogyan lesz erre mód?

Svédországban nagy hagyománya van a lakossági mozgalmaknak. Az NGO-k alapvető erőforrást jelentenek. Meggyőződésem szerint a haladó szociálpolitika kidolgozása nem is kivitelezhető a felhasználók véleménye és befolyása nélkül. A szervezetek és a hatóságok közötti párbeszéd különböző formáira helyi,

országos és nemzetközi szinten egyaránt szükségünk van. A svéd kormány az NGO-kat pénzügyileg is támogatja.

Az interjút készítette: Gunvi Haggren

A *Hálózati Hírek* célja, hogy konkrét témákról általános vitát kezdeményezzen. Az itt szereplő vélemények nem feltétlenül tükrözik az EAPN álláspontját. Ha jelen szám tartalmával kapcsolatban észrevétele van, küldje el e-mailben a team@eapn.skynet.be címre.

Szerkesztő: Fintan Farrell

A kiadásért felel: Vincent Forest

EAPN, rue du Congrès, 37-41 (Box 2) – B-1000 Brüsszel

Tel.: +32 2 230 44 55 – Fax: +32 2 230 97 33 – E-mail: team@eapn.skynet.be – Weboldal: www.eapn.org

Az Európai Bizottság támogatásával